

Otázka: Postavení ženy Čechách od roku 1920

Předmět: Dějepis

Přidal(a): Kristýna

GYMNÁZIUM JOSEFA KAINARA, HLUČÍN, P. O.

Kristýna Menšíková

HISTORICKÝ VÝVOJ POSTAVENÍ ŽENY VE SPOLEČNOSTI V ČESKÉ ZEMI OD ROKU 1920

Seminární práce

Předmět: Historicko – geografický seminář

Vedoucí práce: Mgr. Romana Olšáková, Mgr. Ladislav Kalusek

Hlučín 2016

Abstrakt

Tato práce je orientována na problematiku postavení ženy ve společnosti od významného historického mezníku, roku 1918, kdy československá žena získala volební právo a stala se v politické oblasti bytostí muži rovnou. Rozebírána je dále problematika ženské emancipace a feminismu, úděl ženy v rodině a zaměstnání, vztahy s muži, natalita a sňatkovost. Také je zde nastíněna současná situace těchto problematik a jejich srovnání.

Obsah

1. Úvod. 6
2. První republika. 7
3. Ženy v 2. světové válce. 8
4. Poválečné období (50. a 60. léta 20. století) 8
5. 70. léta 20. století 10
6. 80. léta 20. století až po současnost 10
7. Závěr 13
8. Použitá literatura. 14

1. Úvod

V současné době je rovnoprávnost žen a mužů v České Republice naprostou samozřejmostí. Ovšem tomuto stavu předcházelo mnoho historických událostí.

Cílem této práce je nastínit problematiku ženské diskriminace v historickém měřítku; poukázat na zásadní historické momenty a popsat průběh postavení ženy ve společnosti. V poslední části této práce se zabývám krátkým srovnáním se současnou situací v České Republice a nastínění aktuálního problému žen na trhu práce.

V mé práci, v níž zkoumám problematiku ženské diskriminace a vývoj ženské emancipace, používám částečně komparativní metodu výzkumu a také analýzu.

2. První republika

Po první světové válce, kdy vzniklo samostatné Československo v čele s prezidentem T. G. Masarykem, také přišlo volební právo pro ženy. V československé ústavě však bylo zapsáno, že ženy jsou rovny mužům v politické, sociální i kulturní oblasti až v roce 1920. Touto událostí se také zvýšila aktivita žen v politické oblasti.

*„Právo voliti do sněmovny poslanecké mají všichni státní občané Československé republiky bez rozdílu pohlaví, kteří překročili 21. rok věku svého a vyhovují ostatním podmínkám řádu volení do poslanecké sněmovny.“**[1]***

Ženy byly podporovány i samotným prezidentem Masarykem, který byl často přezdíván českým feministou. *„Nerovnost mezi mužem a ženou není přirozená, není od přírody, ale vyvinula se historicky; a jak v historii dělalo se mnoho chyb a chyb často osudných, tak stala se také chyba a chyba veliká potlačením ženy.“*[2]

V roce 1923 vznikla tzv. Ženská národní rada, která sdružovala všechny tehdejší ženské organizace. V tomto období byla také snaha žen o úplnou emancipaci dovršena. Ženy získávaly placené pracovní pozice a stávaly se ekonomicky nezávislými na muži. Ženy se mohly vzdělávat a postupně začínaly pracovat i v oborech, které byly považovány za typicky mužské. Jednou z takovýchto žen byla například Milada Paulová (1891 – 1970), která se stala první historičkou, a zároveň první ženou v Československu, která získala docenturu a poté i titul profesorky. Dále to byly například lékařky, právničky či soudkyně. Ovšem i toto bylo v omezené míře.

„Námitku, že muž ženu duševně předčí, vyvrátili jsme ostatně již dříve jako shnilou a ničemnou. Emancipace žen nechce učiniti z žen muže, nýbrž chce jim pouze vrátiti jejich práva. Z žen nesmějí se státi ani rozmazlení psíčci, ani hrubá tažná zvířata.“[3]

V rodině muž stále zastával roli „hlavy rodiny“. Rozhodoval o chodu domácnosti, výchově a vzdělání dětí či jejich vyznání. Zpracovával také veškeré finance rodiny, i ty, které do manželství přinesla žena. V tomto období byla také oblast uzavírání sňatků a natality velmi příznivá. To se ale změnilo během 2. světové války.

3. Ženy v 2. světové válce

Během druhé světové války ženy musely převzít roli živitelek rodiny. Muži odcházeli na frontu, tudíž se ženy musely v tomto období postarat o rodinu. Ženská emancipace dále rostla, i přes to, že tato doba nebyla přímo ideální. Ženy však v tomto období neměly příliš mnoho času bojovat za své postavení. Proto i po válce stále zastávaly stejnou roli. Ovšem nemůžeme říci, že tuto roli zastávaly všechny ženy, neboť malé procento žen také nastoupilo do armády, ovšem toto procento v Československu je spíše zanedbatelné. Některé ženy však byly členkami odboje nebo se zapojovaly do války jako ošetřovatelky a zdravotní sestry.

Co se týče porodnosti a uzavírání sňatků, 2. světová válka nebyla příliš příznivým obdobím. Je to pochopitelné, jelikož většina mužů odešlo na frontu. Paradoxně křivka porodnosti nabývala rekordních hodnot.

4. **Poválečné období (50. a 60. léta 20. století)**

V roce 1903 byl založen tzv. Ženský klub český, který se orientoval nejen na vzdělávání, ale i politické problémy, zejména na volební právo žen. Angažovala se v něm např. Charlotta G. Masaryková, žena tehdejšího prezidenta Masaryka. V roce 1948 byl tento klub zakázán, některé členky byly zatčeny. Milada Horáková, členka klubu a česká politička, byla dokonce popravena. Důvodem byla velezrada a nesouhlas se socialistickými ideály, které tato poválečná doba přinesla. Ihned po válce se muži vrátili a nastoupili zpět do svých zaměstnání. Navrací se také tradiční schéma rodiny tj. žena – rodička a hospodyně, muž – živitel. *„Dole ve společné kuchyni se nám o domácnost starala pořád rozesmátá venkovanka... „Za hladu,“ vyprávěla, „vozila jsem v nákladních vlacích pytle mouky, které jsem těžce sháněla ve vzdálených vesnicích.“ Jednou, když už jsem nastoupila do vlaku,“ pokračovala se smíchem, „narazila jsem na hlídku pětadvaceti milicionářů. Jsem ve vagóně sama.“ „Vozit mouku je zakázáno. Vyšlo nařízení. Nevíš o tom?“ „Tak jsem si lehla. Všech dvacet pět se po řadě vystřídalo. Zůstala jsem ležet. Ale za to jsem si přivezla pytel mouky.“*

Dle zákona neměla žena právo pracovat, nýbrž měla povinnost pracovat, a to bez možnosti volby. Tyto pracovní pozice však byly spíše nekvalifikované. Zaměstnanost žen měla vést k naplnění rovnoprávnosti s muži. Následkem toho bylo zhoršování kvality života žen, jelikož ženy zastávaly dvě práce – zaměstnání a domácnost. Péče o rodinu a domácnost byla socialistickou společností značně podceňována. Tato situace vedla k velkému snížení natality. V tomto období také převažovala vysoká míra sňatečnosti, což bylo důsledkem zejména snížení věku zletilosti z 21 let na 18 let. Ovšem tato změna nebyla učiněna z důvodu uzavírání sňatků v nižším věku, nýbrž se komunistická strana domnívala, že tímto způsobem získá více volebních hlasů. V dalších letech začínala být křivka porodnosti velice příznivá, avšak v tomto období bylo zaznamenáno vysoké procento úmrtnosti kojenců. V pozdějších letech bylo toto procento snižováno, jelikož se těhotným ženám dostávalo více lékařské péče. 9. prosince roku 1957 Národní shromáždění přijalo zákon č. 68 o umělém přerušení těhotenství, o který ženy usilovaly. Poprvé byl povolen umělý potrat i z jiných důvodů než zdravotních. Koncem 60. let se ženám také dostalo nových antikoncepčních prostředků. V únoru 1965 bylo v komisi pro otázky životní úrovně rozhodnuto o:

- připravení zákona o prodloužení mateřské dovolené z dosavadních 22 týdnů na 24 týdnů, a pro osamělé matky na 26 týdnů
- prověřit koncepce, které vedly ke zrušení výbavného a novomanželských půjček (poprvé byly novomanželské půjčky zavedeny v roce 1948)
- zavést novomanželské půjčky s automatickým odpisem částky po narození každého dítěte
- ověřit, zda příspěvek při narození dítěte kryje nezbytné investice rodiny při narození

dítěte

- podle zákona č. 58/1964 o zvýšení péče o těhotné ženy zavést prodloužení mateřské dovolené do 1 roku dítěte
- zavést možnost zkrácení pracovní doby či jiné úpravy pracovní doby pro matky dětí do 15 let
- zařídit, aby ženy po mateřské dovolené byly přijímány zpět na místa, která zaujímaly před dovolenou
- podpořit rozvoj placených služeb (tento požadavek měl vyjít vstříc kvalifikovaným ženám, které požadovaly zlepšení služeb, aby se mohly zbavit povinnosti péče o domácnost a věnovat se vlastní profesi)

Tato opatření měla vést ke zvýšení volného času a zvýšení kvality života. Předpovídalo se, že dojde k rozšíření volného času tak, aby po roce 1970 bylo možné zavést čtyřicetihodinový pracovní týden a dva volné dny v týdnu.

V 60. letech se také do popředí dostává feministické hnutí, které bylo úzce spjato s bojem za lidská práva a studentským hnutím. Mnohé ženy se účastnily také politického hnutí, ovšem i v těchto pozicích zastávaly spíše nižší pozice než muži. Ženám se sice dostávalo jakéhokoli vzdělání, ovšem uplatnění bylo oproti mužům minimální. Tato situace byla v povědomí všech žen. Proto začaly vznikat organizace, které se zabývaly feministickými otázkami. Toto feministické hnutí nazýváme tzv. Druhou vlnou feminismu (První vlna se uskutečnila již v roce 1903 viz. začátek kapitoly).

5. 70. léta 20. století

Toto období bylo charakteristické návratem totality, cenzury a nesvobody v podobě okupace sovětskými vojsky a normalizace. V západní Evropě stále pokračovaly boje za lidská práva, které měly značný úspěch. Důkazem toho bylo vítězství Margaret Thatcherové v britských volbách. Stala se první premiérkou v Británii. Situace v Československu byla stále stejná. Ženy se však nemohly projevovat tak jako dříve, ostatně to ani muži. V roce 1974 byla zaznamenána rekordní porodnost, kdy se na území České socialistické republiky narodilo přes 195 tis. dětí. Tato porodnost byla důsledkem razantního nárůstu bytové výstavby – tzv. populačního opatření. Není to však jediný z důsledků tohoto výrazného zvýšení porodnosti. Jeden z aspektů byl také fakt, že ženy, které se v tomto roce stávaly matkami, byly narozeny až po válce.

6. 80. léta 20. století až po současnost

V lednu 1987 se začaly vydávat antikoncepční prostředky na lékařský předpis bezplatně. Nenápadně se tak měnilo postavení ženy ve společnosti. Důsledkem toho byl zásadní obrat v emancipaci žen. Otevíralo to nové možnosti ženám ke zvýšení jejich kvalifikace a vzdělání. Mohly se tedy spíše zaměřit na svou kariéru než na rodinu a domácnost.

Do roku 1989 byla zaměstnanost žen vyšší. Každý měl povinnost pracovat dle komunistického bloku. Po Sametové revoluci v roce 1989 se ženy zase vracely do typického rodinného schématu. Stávaly se ženami v domácnosti a staraly se o rodinu. V tomto období se role muže a ženy začínala pomalu vyrovnávat. Co se týče zaměstnání žen a mužů, začínaly se znovu rozdělovat na mužské a ženské práce. Takže drtivá většina žen zastávala profese jako pečovatelky, učitelky, zdravotní pracovnice, pracovnice ve službách atp. Avšak i v těchto oborech se ve vedoucích pozicích objevovali většinou muži. Tato situace se promítávala hlavně v oblasti školství. Nejvíce byla žena diskriminována z pohledu mzdy. Ženy ve stejné práci a na stejné pracovní pozici dostávaly v průměru o 30% nižší plat než muži.

V současné době je v České Republice rovnoprávnost žen a mužů považována za samozřejmou součást občanské rovnosti a za základní lidské právo zaručené Ústavou, resp. Listinou základních práv a svobod. Ovšem i tak se setkáváme s tím, že na různých pracovních pozicích se ženské ohodnocení liší od ohodnocení mužských.

7. Závěr

V této práci se zabývám problematikou diskriminace žen a historickým vývojem. Také se ji pokouším uvést do chronologické podoby seřazené podle let tak, aby čtenář mohl porozumět této práci hlavně z hlediska historického vývoje.

V současné době se lidé o tuto problematiku příliš nezajímají. Mým účelem je informovat čtenáře této práce o historických momentech, které předcházely současné situaci. Seznámit je s vývojem dané problematiky až do současné podoby.

Cíl této práce byl tedy splněn. Čtenář by měl být seznámen alespoň z části s touto problematikou, porovnat ji se současnou situací, a získat tak obecný přehled.

8. Použitá literatura

HAVELKOVÁ; Hana. *Lidská práva, ženy a společnost*. Evropské středisko UNESCO pro výchovu k lidským právům, Praha, 1992

FELLNEROVÁ; Uschi. *Žena 21. století*. Národní knihovna v Praze, Praha, 1997

BUREŠOVÁ; Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v 1. polovině 20. století*. Katedra historie, Univerzita Palackého, Olomouc, 2001

KUCHAROVÁ, V.: *Aktuální otázky postavení žen v ČR*. Praha, VÚPSV, 1998

JECHOVÁ, Květa. *Matky a děti, chtěné i nechtěné. Mateřství v reálném socialismu*.

HUŽVÁROVÁ; Marina. *Postavení ženy ve společnosti*. In: abicko.avcr.cz [online]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/archiv/2001/7/obsah/postaveni-zeny-ve-spolecnosti.html>

ČERMÁK; Jindřich. *Postavení ženy ve společnosti se zaměřením na Českou Republiku*. In: e-polis.cz [online]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/postaveni-zeny-ve-spolecnosti-se-zamerenim-na-ceskou-republiku.html>

FEMIN. *První a druhá vlna feminismu*. In: femin.blog.cz [online].

Dostupné z: <http://femin.blog.cz/0808/prvni-a-druha-vlna-feminismu>

VAVREČKOVÁ; Pavla. *Je pozitivní diskriminace žen při vstupu na trh krokem správnou cestou?*. In: pravniprostor.cz [online].

Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/pracovni-pravo/pozitivni-diskriminace-zen-krok-spravnou-cestou>

WIKIPEDIA; 1970-1979. In: Wikipedia.org [online].

Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/1970%E2%80%931979>

Literarky.cz. *Jaké je postavení ženy ve společnosti?*. Literarky.cz [online]. Dostupné z: <http://www.literarky.cz/civilizace/89-civilizace/13774-jake-je-postaveni-en-ve-spolecnosti>

[1] Ústavní listina Československé republiky z 29. února 1920

[2] MASARYK, T.G.: Moderní názor na ženu

[3] KODYM, František: Sexuální harmonie a eugenika, Nákladem F. Kodyma, Praha 1940